ANY I. BARCELONA 13 D' AGOST DE 1870. NOM 14.

REDACCIÓ
Ripoll, 22, 2.

ADMINISTRACIÓ
Ripoll, 22, 2.

Se vent en tots los kioskos.

LA GRAMALLA.

SETMANARI CATALÀ.

Suscripció; Tres mesos quatre rals.

Dos quartos lo nombre. | LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS. | Sortirá tots los dissaptes.

SUMARI.

Poblet y SS. Creus; per F. Pí y Margall.—Biblioteca; per la Comissió.—*A la Pátrona de Catalunya la Santissima Verge de Montserrat*; per F. Ubach y Vinyeta.—L' ángel negre del Vendrell; per Jaume Ramon y Vidalés.—Lo dia de Joan; per Felip de Saleta.—Cartas á una pagesa; per un Noy de S. Pol. Teatres; per S.—Anécdotas y curiositats literarias.—Rondallas. La llar; per Enrich Franco.—Acudits.—Novas.—Endevinalla.—Xarada.—Correspondencia.

POBLET Y SS. CREUS.

Existexen en la matexa encontrada dos antichs monestirs, obra del mateix segle, present d' un mateix princep, morada de monjos de la matexa órdre; Poblet y SS. Creus. Abdos foren eregits en lo segle XII, fundats per Berenguer IV, habitats per PP. Cistercienses. Se desenrotllá l' art de la matexa manera en abdos mohiments? Tal volta 's podrá veure en los artistas que 'ls trassaren á dos poetas que están escribint sobre 'l matex tema y fins sobre un matex peu, mes ja may podrá dirse que tots dos concebiren las matexas ideas ni tingueren lo matex gust en espressarlas L' artista de SS. Creus fiá á la grandesa del conjunt tot l' éxit de sa obra; lo de Poblet buscá en la complicació y bellesa dels detalls lo major efecte del conjunt. Al descendir á l' execució, lo primer se valgué de formas sensillas, volgué que campejassen sas ideas, no las paraulas; lo segon se valgué de llargas combinacions de ratllas, volgué sacrificar á la frase 'l pensament.

Qué vejem en l' esglesia de SS Creus? Una creu llatina ahont no trobem ni un ábside que talli un sol de sos ánguls. Qué vejem en lo de Poblet? Una creu llatina ab set ábsides per corona. Axis es com la creu de SS. Creus no desaperexerá may als ulls del viatjer, que veja la esglesia pe 'l devant, per l' espatlla, per fora, per dins, desde qualsevulga part desde la qual puga abarcar lo conjunt; axis es com lo qui voldrá veure l' esglesia en detall veurá distintment lo peu, lo bras, lo cap de la matexa creu. Lo viatjer que volti l' esglesia de Poblet, á cada pas perdrá la creu llatina, y ab molt trevall distingirá cada una de sas parts.

Abdós esglesias devian estar compostas de tres naus: ¿cóm las dividiren los dos artistas? Lo de SS. Creus axecá forts pilans quadrilongs sens cap columna que templás la crudesa dels ánguls, sense cap ratlla que 'ls tallés; lo del Poblet volgué ja disfresar la pesadés del pilans ab fexos de colnmnas. Y abdos feren en las *ojivas* lo mateix que en los pilans, y ab las voltas lo mateix que en las *ojivas*; y abdos hagueran fet lo mateix ab las fatxadas si 'ls hagués tocat la sort d' axecarlas. Mes foren homens d' altres segles los que las trassaren; era del segle tretze lo qui composá la de SS. Creus, del segle divuyt lo qui construí la de l' altre monestir. Aquest sens estimar en res la armonía del conjunt fiu consistir tota sa fatxada en esta nécia superposició d' órdres romans que ni es lo desenrotllament de cap pensament, ni pot esser considerat sinó com una imitació d' un modelo no entés; no obstant, aquell apoderantse de la idea que dominava en tot l' edifici, comunicá á sa fatxada la sensillés y severitat del interior del temple; doná al cos central tota la altura de la nau del mitx, y á las alas tota la elevació de las naus laterals; obrí la porta en plena cindria y en *ojiva* lo finestral que construí damunt d' ella; y tement que la fredor del remato no menoscavés l' efecte de sa obra, coroná ab amples marlets sas murallas. Esta fatxada es una de las mes brillants planas de l' Art: per tot ella brolla esta poesia vigorosa y grave que trobem en los cants de la Biblia en que brilla també 'l foch de las ideas y no l' or de las paraulas. Notes are 'l contrast que presenta la gallardía de la *ojiva* ab la magestat del arch cindriát; la felis armoní que regna entre est finestral y porta y las dos petitas finestras semicirculars obertas en las alas; compare 's després l' esterior, ab l' interior y 's veurá la perfecta consonancia que existeix entre la fatxada y 'l temple, l' encuadernació y 'l llibre.

Al descendir á la part ornamental, no trobarem, en veritat, en SS. Creus la magnificencia desplegada en la superba tomba dels Reys, de que are no restan ja sinó escassos fragments; mes existexen encara en éll dos sepulcres que pot ser haurian pogut sostenir la mes severa comparació ab los mes sumptuosos de Poblet, y que avuy dia son los que poden darnos una idea mes aventatjada de lo que aquests foren.

Quatre *ojivas* entre pilans constituexen lo templet que las cobreix. Las *ojivas* son caladas, los pilans axecan sas cúspides de crestería en torn de una agulla afiligranada que surt á mitjant sostre. Contenen estos templets l' un la tomba de En Pere 'l Gran posada damunt, d' un vas de pórfido, l' altre la tomba de En Jaume II, damunt d' un alt sócol. Lo vas de pórfido es grandiós y sensill, lo sócol y las tombas están plens de relleus, tas tapas servexen de llit á las estátuas del princeps. Abdós mohiments de marbre, pintats y daurats en sa major part, son los mes bells y delicats adornos d' est monestir.

Los claustres han sufert en las dos fábricas la ma de distintas épocas. La glorieta es en tots dos lombarda; te en abdos la matexa ornamentació, la matexa forma. Los costats son tots góticbs en SS. Creus; en Poblet uns góticbs y altres romá-bisantins. Las ratllas góticas de Poblet son toscas y fins bárbaras, mes genuinas y homogéneas; las de SS. Creus mes esbeltas y delicadas, mes bon xich separadas ja de la ratlla *ojival*, reguladora del goticisme. Facilment se veu que en lo claustre de SS. Creus l' estil gótich caducava: en lo de Poblet estava encar en sa infantesa.

La sala capitular, lo refectori, la biblioteca totas las salas que rodejan lo claustre de SS. Creus son mes mesquinas, mes toscas que las de Poblet, en lo fondo iguals. Lo dormitori del noviciat en SS. Creus es lo dormitori del noviciat en Poblet; hi ha la matexa série d' *ojivas*, los matexos arranchs, los matexos capitells; mes ni estos se poden comparar ab los de Poblet en quant á gracia y delicadesa, ni aquellas en quant á altura y gallardía. En resúmen: lo monestir de SS. Creus es en general mes lógich, mes sever; lo de Poblet mes grandiós, mes rich. Que se 'm permeti la comporació: vetx entre estos dos monestirs la diferencia que hi ha entre dos damas, brillant la una mes per sa hermosura que per sas galas, brillant l' altra mes per sas galas que per sa hermosura.

Traducció de 'N F. Pi y Margall.

BIBLIOTECA.

La Comissió que sortí per estudiar la biblioteca de que ja tenen noticia nostres lectors, está ja de retorn despres d' haver fullejat un per un, tots los llibres que en la mateixa existexen.

En esta biblioteca hi havia á principis de est segle uns quatre mil cinch cents llibres; mes en la guerra de la Independencia los destructors gabaitxs los cremaren casi tots, ó al menys los millors y casi tots los escrits en catalá. Ara sols n' hi restan uns cing cents en la següent proporció: uns quatre cents cinquanta de *llatins*, quaranta de *catalans* y uns vint escrits en *castellá*.

Res ne direm dels llatins ni castellans, perque sols nos ha guiát la idea d' estudiar los de casa, los catalans. Per desgracia, pochs n' hi hem trobats, y d' estos pochs, los mes importants son los que á continuació s' espressan:

«Llibre dels miracles de Ntra. Sra. del Carme.»

Obra composta per Fr. Joan Angel Serra lo qui la dedica á María S. S. del mont del Carme. Imprés á Girona. Té 352 planas, y está aprobát per Fr. Francisco Solá en Barcelona, y Janer 12 de 1700.

«Visitas al Santíssim Sagrament y á María Santíssima per »tots los dias de la setmana, actes de preparació y de acció »de gracias per la Sagrada Comunió.»

Obra vertida del italiá, impresa á Mataró. Te 131 planas, y es del any 1793.

«Cançons del Naixament; de la Mare de Deu y altres di»vertidas.»

Es un llibre manuscrit de 160 planas y sembla que es del any 1810. Conté varias cansons de la terra, y algunas composicions castellanas entremitx.

«Instruccions per la ensenyansa de minyons, escritas»

Per lo Rt. Baldiri Rexach, Prebere, y Rector de la Iglesia Parroquial de Sant Martí de Ollés, Bisbat de Girona. Es imprés á Girona; te 383 planas; y es del segle 17.

«Sintaxis seu compendiaria partium orationis institutio á »Joanne Torrella.»

Lo text es catalá. Obra impresa á Cervera l' any 1743; te 152 planas.

«Exercici del Christiá pera encomanarse á Deu, y tenir un »rato de oració tots los dias; ajudar y contemplar la missa; »examinar la conciencia; confessar y combregar.»

Obra que dedica á tot Christiá lo Rt. Joseph Ullastra, Prebere, y Domer de Peralada. Impresa á Girona, de 436 planas. No 's sap l' época, mes se creu qu' es del segle setse.

«Veritats y medis práctichs, per alcansar l' amor de Deu.»
Te 45 planas. No 's sap de qual época es.

«Edicte manat publicar per lo Exellentissim Senyor don »Jordi Lagrave de Hassia, princep darmestat, de Hirsfeldia, »compte de Catimeliboco, Diatz, Ziguenayda, Vidda, Scha»nemburgo, Ifemburgo y Bodinga, etc. Cavaller de la Insig»ne Orde, y Milicia del Tuson de Or, Tinent Mariscal de »Camp de la Magestad Cesárea, y Coronel de un Regiment de »Corazas, Gentilhom de la Cámara de sa Magestat, y Coro»nel del Regiment de Caballería de sa Guarda, y son Llocti»nent, y Capitá General en lo present Principat de Catalunya, »y Comptats de Rosselló y Cerdanya, y Capitá General del »Real Exercit de dit Principat.

»Del tractat de la pau, feta entre las Magestats del Rey »N. S. (Que Deu guarde) y del Cristianíssim de Fransa, ajus»tada en lo Congrés de Risvick.

Obra impresa a Barcelona l' any 1698. Te 36 planas.

«Font mystica y sagrada, del paradís de la Iglesia, dividi»dida en quatre parts.»

Llibre fet per lo P. Fr. Francesch Baucells predicador apostolich y Missionista, etc., etc., imprés á Barcelona l' any 1737. Te 562 planas.

«De la construcció del nom ab lo verb.»

Llibre de 539 planas. No 's sap l' época de sa publicació.

«Práctica, forma y estil de celebrar Corts generals en Ca»talunya, y materias incidents en aquellas.

»Dividida en tres parts

»Per lo Noble D. Luis de Peguera del Consell de sa Ma»gestad en la Real Audiencia de Catalunya.

»Estampada de manament del molt Illustre y Fidellíssim »Consistori dels Senyors Deputats, y Oydors del present Prin»cipat de Catalunya,

»Per Rafel Figueró, any 1701.»

Te 103 planas.

«La Ilustríssima Catalana, la Protomartyr de las Espanyas, »Barcelonesa gloriosa, vida, martyri y triunfos de la admira»ble Verge Santa Eularia.»

Obra del Doctor Joseph Catalá. Al cap d' avall hi ha un poemet en octavas reals cantant la gloria de la Santa. Llibre imprés en Barcelona l' any 1641. Te 70 fulls ó sia 140 planas.

«Memoriam fecit mirabilium suorum misericors, et misera»tor Dominus escam dedit timendibus se. psal. 110.»

Es un manuscrit de 14 planas que s' ha trobat entre altres documents del segle 17.

«Llibreta en que se refereix la historia dels jueus, desde la »mort de Herodes fins á la última destrucció de Jerusalem, y »se refereixen las sectas de ells, y la fatal condicció després »de la ruina de Jerusalem.

Manuscrit de 24 planas que s' ha trobat junt ab l' anterior.

«Entremés del Hermitá de la Guia, que succehí en Manre»sa al 8 octubre de 1759.»

Comedieta manuscrita de 31 planas del segle passat. Se creu qu' es feta per un tal Esteva Marrarons.

«Compendi breu de las quatre reglas generals de la Aritmé»tica práctica, que son Sumar, Restar, Multiplicar y Partir.»

Llibre de 60 planas No diu hont es imprés ni l' época.

«Llibre compost per Fr. Anselm Turmeda.»

Es un llibret de 32 planas, imprés á Manresa, y conté varias oracion en vers y en prosa.

«Foment de la pietat y devoció Christiana.»

Llibre de 493 planas, imprés á Vich l' any 1693. Fet per lo Doctor Joseph Llord.

«Sensus erasmianiœ.»

Lo text es catalá. Es imprés á Cervera lo segle passat. Te 168 Planas.

«Exposició del psalm miserere mei Deus, David, etc.»

Es imprés á Barcelona l' any 1592. Hi faltan mols fulls.

«Manifest per la molt Ilustre y Nobilísima ciutad de Bar»celona.»

Es imprés l' any 1689; te 12 planas.

«Proposició feta per los Exelentíssims y Fidelíssims Senyors »Deputats del General de Catalunya, á la Junta de Brassos tin»guda als 30 de juny 1713.»

Te 43 planas.

«Manuscrit de 1410 á 1421.»

Te unas 150 planas. Está en malíssim estat, y ab una lletra póch menys qu' ininteligible.

«Tarifa del preus de las cosas baix escritas, en que se de»huen vendrer dins la present ciutat de Barcelona en lo any »1697.»

Es una fulla grossa y sols te impresa una plana.

«Declaració de una sólida veritat.»

Imprés á Barcelona l' any 1687; te 19 planas.

«Representació per la prerrogativa de no allotjar en las ca»sas dels militars del principat de Cathalunya.»

Imprés als 24 de Mars 1684. Te 32 planas.

«Capítols del General del principat de Cathalunya Comp»tats de Rosselló y Cerdaya fets en les Corts celebrades en lo »Monestir de S. Francesch de Barcelona, per la S. C. R. M. »del Rey D. Felip nostre Senyor, per lo Redres del General y »casa de la Deputacio, en la any M. D. XCIX.»

Llibre de 192 planas, estampat á Barcelona de manament dels molt Illustres Senyors Deputats. Va seguit de una

«Tarifa dels preus de les teles y altres sorts de robes y »mercaderies, que entren en lo Principat de Cathalunya, y »Comptats de Roselló y Cerdanya, conforme la qual han de »pagar los drets del General los qui les metran y no tindrán »lo ver cost, adverant primer ab jurament que no tenen lo dit »ver cost de dites mercaderies.»

Impresa á Barcelona l' any 1671, y

«Feta per manament dels mot Ilustres Senyors Deputats del »dit General, y revocant y abolint totes les altres Tarifes fins »ací fetes, de les coses devall escrites.»

Esta Tarifa te 52 planas.

Un pergamí de «L' Arxiu de la Cartuxa de Montalegre» de l' any 1679. Está subsignat «ab lo Sagell de dita Cartuxa,» y firmat per «Fr. Anselm Fizes, monjo archiver de la Cartuxa de Montalegre.»

«Ego sum Alpha, et Omega, principium et finis. Apoc. c. 21. v. 6.»

Es un sermó de principi d' any, manuscrit que s' ha trobat entre altres documents de 1750 á 1760.

Ademés de tot lo citat existexen en esta biblioteca una munió de pergamins y altres documents que no 'ls consignem aquí per no ser massa pesats.

Algunas de las obras qu' hem citat están ja en nostre poder. Pot ser mes endevant ne parlarem mes extensament.

De totas maneras es evident, perqué existeixen testimonis oculars, que l' any vuyt se cremaren casi tots los llibres que en la dita biblioteca existian.

La Comissió ha ja complert ab l' encarrech de la Redacció de *La Gramalla*, y sols espera poder donar mes serveys á la causa que tots defenem.

La Comissió.

A la Patrona de Catalunya la Santíssima Verge de Montserrat.

Poesia premiada ab lo tercer accéssit en lo certámen de la societat Católica d' amichs del Poble.

Lema.—Llir entre rosas.

Tindrer la véu voldria
dels tendres rossinyols què 'n las aspresas
del Montserrat, María,
pregonan cada dia
vostra gloria sens' fi y vostras finesas.
Puig tem' desentonada
ma veu donar al vent en vostra llohansa,
y de no haverli dada
al cim d' eixa espedada
florida serra, sent mon cor recansa.
¿Mes, quant trova la mare
la véu de son fillet poch armoniosa?
Sols lo que diu repara,
y jo 'us vinch á dir are
lo que mon cor al contemplarvos gosa.
¿Sabeu lo goig sens' mida
del nin que 'n somnis ab los ángels parla?
Lo de la flor marcida
qu' es sent fujir la vida,
de l' auba lo dols bes al revifarla?
Igual donchs exprimenta
cad' una volta que mirarvos gosu;
en vá ma véu intenta
dirvos lo que 'l contenta
quant lo vostre sant nom al llabi 'm posu.
¿Y com, si la bonesa
ab que m' afavoriu, Senyora, es tanta;
si es tanta la bellesa
en vostra cara impresa,
que á l' ánima conmou y als ulls encanta?
Bé 's veu que 'l Sant artista
qu' escultejá l' imatje, en vos gosava
d' assolejar la vista;
ditxós Evangelista
aquí la fé y la inspiració sobrava!
Per' ell d' antich, Maria,
sou tan y tan volguda en esta terra,
que quant l' Alarb venia,
fins per guarius' obria
sas entranyas recónditas la serra.
Mes, quant purificada
Catalunya de nou ab la sanch mora,
quant de nou conquestada
la serra tant aymada,
de 'n Gifre per la espasa vencedora;
Als bons pastors d' Olesa
lo lloch en que 'us trovavau los mostrareu
ab una estrella ensesa
sobre 'l penyal sospesa,
y á ser l' orgull dels catalans tornareu.
Ja may á la victoria
anaren sens' clamaus' de l' hora aquella,
y 'ls capigué la gloria
de fer la propia historia,
honrantla ab vostre nom, mes gran y bella.
Y ja tempesta fera
sobre sos camps bramés descadenada,
ja 'l blat estés a l' era
sigués, vostre nom era
dols balsam de consól, joya estimada.
Mes jorn vingué, Senyora,
que déspota estranjé infamá ta casa;
la flama destructora,
brillá en la matadora
rojenca fulla de sa inica espasa.
Y de las gents devotas,
de Princeps, Sants y Reys las presentallas,
foren robadas totas;
mes prest per las derrotas
lo nombre va contar de sas batallas.
Fují la rassa estranya
deixant roja de sanch á la fujida,
l' aiga del riu que banya
lo peu d' esta montanya,
per dar á flors y aucells frescor y vida.
Y, si be que 'n posada
per vos pobre y humil, de nou Maria,
siguereu venerada,
que vareu ser robada
de tot, menys del amor que se 'us tenia.
De tot menys d' esta santa
estimacio que Catalunya 'us porta,
la que guia la planta
del bon romer que canta
lo virolay, del monestí' á la porta.
La que ab una guspira
ha fet ardent volcá l' ánima meva,
que als vostres peus sospira
y extasiada 'us mira
ab ulls d' amor, de nit y jorn sens' treva.
Del cel la missatjera
coloma mira en Vos sobre 'l deluvi,
la covetjant palmera
que als sens' mácula espera,
de las flaires del Paradís l' efluvi.
La llum que 'l dupta aclara,
la ma que al cego en las tenebras guia,
del orfanet la mare,
de fé y d' amor font clara
per quants segueixen d' aquet mon la via.
Per xó may satisfeta
se trova del amor ab que 'us estima,
en tot 'us veu perfeta
de mica d' ombra neta,
y 's mira y de vergonya 's desanima.
Vos sou llir entre rosas,
la ma que obra las fonts de la rosada;
ella per las fangosas
vias del mon penosas,
de corra cega 's trova ja cansada.
Mes, com al ferro crida
l' imant, á vos se 'n ve; benehita la hora
que 'l cos perdi la vida,
si l' ánima está unida
ab vos per esta forsa salvadora.
Jo faré per lograrho
gastant ab mos genolls l' ampla llosana
del temple, y alcansarho
confiu, 'l vostre amparo
lo logra tot aquell qui ab fé 'l demana.
En tant de nit y dia
faré que alabi vostre nom, Senyora,
la pobre lira mia;
y jo al cantar *María*,
María 'ls ecos respondrán á l' hora.
Y cels, valls y montanyas
ab joya vestirán sas millors galas,
las flors de sas entranyas
treurán perfums estranyas,
los rossinyols espolsarán sas alas.
Del sol la llum ardenta
mes clara brillará, l' aura mes dolsa
murmurará contenta,
y l' aigua trasparenta
de la fontana jugará ab la molsa.
Y en vostra purpurina
boca de rosas florirá una rialla,
missatjera divina
de pau y medicina,
de vida eterna quant la mort nos dalla.

F. Ubach y Vinyeta.

L' ángel negre del Vendrell.

Pochs dias fá qu' hem arribat d' aquesta vila en la qual hi passarem los dias de la festa majó, de la que 'n guardem grats recorts, y durant quina estada tinguerem ocasió de replegar las curiosas noticias que publiquem en aquest article, referent al *ángel negre* com vulgarment s' anomena en aquella comarca á la esbelta y elegant estátua en que remata lo campanar de la vila, que á la faisó de penell, ab lo bras dret horizontal senyalant la direcció del vent y lo esquer apoyát en la cintura, domina tota aquella encontrada, desde 'ls enlayrats y llunyants turons del Montserrat fins la romana Tarragona, y desde 'l escabrós coll de Santa Cristina hasta la platja assotada per las escumantas onas del Mediterrá.

Es dita estátua una figura gegantina que mideix una alsaria de 18 á 20 pams, tallada en bonas y correctas formas, y representa á Tobías lo tendre company de Sant Rafel. Feta de planxas de coure y pintada en son primitiu estat, avuy ha prés un color negre que 'l temps, lo sol y las plujas s' han encarregat d' imprimir en sa fesonomía y vestimentas.

En la actualitat está incomplerta, puix sufrí la mutilació de dos membres que tinguerem ocasió de veurer en la casa de la vila hont se guardan. Lo un d' élls es una de las alas que li arrancá lo furiós mastral que, durant la nit del 8 al 9 de Desembre de 1859, se fiu sentir gaire bé en tot Catalunya; l' altre es la cama dreta que per via de distracció, á tirs li feren caurer los francesos en lo any 1811, quan aprés de la caiguda de Tarragona restaren senyors de tot aquell fértil camp. Lo primer de dits membres mideix una llargaria de 7 pams per 4 de vol, y lo segon, tan sols fins al genoll, 4 pams y mitx; en la sandalia del qual hi ha gravada una inscripció, per la que se vé en coneixament de quí 'l treballá y en quina fetxa, que diu aixís:

A 31 IVRIOL
DE 1784
LO TREBALLA
IOSEPH ROMEV
ARGENTER DE
VILANOVA AB
AIVDA DE IOSEPH
DALMAV.

Ara sols nos falta dir, que segons se desprén del arxiu municipal, se pujá tan colosal estátua sobre tan alt escambell lo dia 6 d' agost de dit any 1784, que en aquella vila se celebrá la festa de Sant Salvadó, aprés de sortir d' ofici en que 'l rector y tota la comunitat sortiren á la plassa per darli la bendicció.

Just es que abans de acabar fem una petita ressenya del campaná sobre que s' axeca *Tobías*, ja que aquest no es mes que un accessori de aquell.

Comensat en la segona meytat del segle passat y acabat en lo any 1777, segons se desprén de una inscripció que hi ha posada en lo sostre del segon pis, perteneix á l' época del renaixament y aferta la figura d' un prisma cuadrat fins al primer pis; aquí deix aquest órdre per convertirse en un altre prisma octogonal y rematar finalment en un casquet esférich, dalt del quin hi ha *l' ángel*, aixecantse á tal altura que desde baix á pesar de sas descomunals proporsions no apar de mes alsária que la de un nin de dotse anys.

¡Llástima que no s' construís l' altre campaná á la dreta de l' esglesia, conforme al cróquis que examinarem, y que está comensat fins á l' alsaria del primer pis!

Curiosa per demés es la manera que se arbitraren los fondos per fer tan magnífica obra á costa de la població y sens grans desembolsos per par de sos vehins, segons se despren dels llibres de actas del cos municipal corresponents al segle passat.

Respecte als treballs, s' establí un rigurós torn entre 'ls vehins del poble, á certa porció dels quals, sens distinció de clases ni categorías, tocava á anar á trevallar diariament á l' obra; podent no obstant ferse rellevar per un altre, 'l que per sa posició ó per sas obligacions preferia llogar una persona que 'l substituis. Lo mateix succehía ab los carros y animals destinats al trasport de materials. Y en quant á aquestos s' adquirian ab lo diner que 's treya de la palla que 'ls propietaris estaban obligats á donar en la cullita del blat y de la brisa que davan en la del ví.

Dignas nos apar que son estas noticias d' esse tretas del oblit en que jeyan, y per co se 'ns ha ocurregut publicarlas, puig com diu Anacharsis; «Arranqueu de l' obscuritad l' historia d' aquestos sencills monuments qu' exitan la curiositat vulgar del poble, estudieu é indagueu molt sobre uns punts tant essencials, y fereu un gran bé á la historia y á la terra.»

JAUME RAMON Y VIDÁLES.

LO DIA DE S. JOAN.

I.

Tothom dú la roba bona,—tota la gent va contenta,
y las ninetas s' afanyan—y ab flochs hermosos s' endegan;
Y alegroyas van brandantne
las campanas de Pineda,
que n' es avuy San Joan
y del poble n' es la festa.

Be 'n son de macas las ninas,—be 'n fan de goig totas ellas,
pró entre totas n' hi ha una—que de las macas es regna.
No n' es pas ella del poble,—la nina 'n baxá á las festas
d' un mas de per llá á la vora—que Sanct' Agna l' anomenan.
Y alegroyas van brandantne
las campanas de Pineda,
que n' es avuy San Joan
y del pople n' es la festa.

No 'n porta pas ricas galas,—de diamants y de perlas;
solsament son cabell ros—n' está guarnit ab flors frescas.
Ne dú un bufonet gipó,—faldillas que 'n son de seda,
devantal de gays colors,—y 'ls seus peuets xinel-letas.
Y alegroyas van brandantne
las campanas de Pineda,
que n' es avuy San Joan
y del pople n' es la festa.

Tant guapa n' es la María,—tant ayrosa y encisera,
que la gent que va á la fira—s' hi queda esmirada al véurerla,
y ella á n' En Joan sonriu,—qu' ab en Joan n' es promesa,
y l' any que vé 's casarán—si cap nova no ho refreda.
Y alegroyas van brandantne
las campanas de Pineda,
que n' es avuy San Joan
y del pople n' es la festa.

Y n' arriva la vesprada—y allavors la fira 's plega,
y esperant tothom lo ball—tothom torna á casa seva:
Y al sé als angelus ne brandan
las campanas de Pineda,
que n' es avuy San Joan
y del pople n' es la festa.

II.

Si en Joan n' era promés—avuy ne diuhen que 's casa,
y l' esglesia n' es tant plena—que no hi cap pas ja cap ánima:
Y alegroyas van brandantne
de Pineda las campanas,
que n' es avuy Sant Joan
y es del pople la diada.

Quant la nuvia entra á l' esglesia—la gent ne queda esmirada,
que d' En Joan la promesa,—no 'n duya pas tantas galas,
y ara 'n porta diadema—de brillants y de esmeragdas,
y 'n du joyas qu' enlluernan—qu' enlluernan y n' encantan.
Y alegroyas van brandantne
de Pineda las campanas,
que n' es avuy Sant Joan
y es del pople la diada.

Tan bon punt al altá arrivan—la nuvia s' es desmayada
qu' als peus d' un Sant Crist n' ha vist—una mare que 'n pregaba,
que 'n pregava per sa filla—la del mas d' allá Sanct' Agna,
que s' acaba de morir—perqué en Joan l' ha dexada.
¡Ay que no 'n brandan rient
de Pineda las campanas!.....
¡Ay qu' ara gemegant tocan!.....
¡Ay qu' ara per morts ne brandan!

Felip de Saleta.

Calella 25 de juny de 1870.

CARTAS A UNA PAGESA.

IV.

(acabament.)

No es sols en los climas favorescuts per lo sol, que oferexen las moscas lluminosas tan estranys espectacles. En los ombrivols boscos d' abets, que coronan los cims dels Alpes, se vehuen també frequentment aquestas llums fosfóricas que encrehuen l' ayre ab gran copia, com las espurnas d' un foch. La neu se cubreix ab ellas, los gelats bechs de las montanyas s' illuminan y sembla que formin un arch de llum, lo raig inquiet del que, va á desvanexerse en l' infinitat de l' espay.

D' aquesta manera, la Naturalesa encen al mitj d' un de sos elements un focn que no s' pot apagar, que llueix sens escalfar y se consum sens faltarhi aliment: dona vida á la llum y ab sa prodigalitat fins cubreix de raigs lluminosos á un vil cuch.

Mes aquets animals estraordinaris no foren aban donats al exir de las mans de la Naturalesa; avans sembla que aquesta ha empleyat en ells las combinacions d' una intel-ligencia celestial. Per exemple: las sípias per escapar de sos enemichs, s' enfonzan rodejadas d' una tinta negra, que segregan los seus cossos; mentres que las medussas, per mitj d' una fusió instantánea se resolen en un fluit transparent, com las onas que las rodeijan. Fentse d' aquest modo invisibles, se mohuen y embestexen la presa y després tornan á aparexer com altres tants carbons que s' encenen y s' apagan alternativament. Executan moviments rapidissims, sentne desconegut lo seu sistema muscular: tenen una respiració viva sens que s' haja pogut descobrir l' organ que serveix per aquest ta funció natural: finalment adquirexen la transparencia de l' aygua y juntament sa fluidesa, y, á pesar d' axó, embestexen á uns pexos, lo mes débil dels quals los podria destruir sens lo menor esfors.

En vista d' aquets fenómens, es precis confessar nostra ignorancia, ó inventar un sistema, lo que equival á aquesta confessió.

La Naturalesa ha empleyat lo foch per hermoseijar la creació. Hermoseija 'l cel, engalana la terra, adorna las ayguas, y per totas parts n' es abundanta font de bellesa. No contenta ab axó, lo va entregar á l' home, que es lo únich ser que pot encendrerlo, mantenirlo y propagarlo. Aquest element l' ha fet rey del mon y habitant de tots los climas. Lo foch serveix per nostras nessesitats y nostres plahers; daura las cullitas, prepara nostres aliments, illumina 'l mon y dona vida als estels; mes l' home mal agrahit á tants beneficis, l' ha fet servir d' element de destrucció, imitant al Júpiter de la faula, que brandant lo llamp á sos propis fills ab ell fuetejava. Lo foch fou vida en mans del Criador; posat en mans de l' home n' es niu de destrucció per sos semblants. Uns grans de sal nitre barrejats ab un xich de carbó, han sigut l' orígen de nostre terrible poder. L' época d' eix descubriment ocupa un lloch molt trist en los anals de la historia; sembla que ha vingut á la terra per desterrar las virtuts antigas y lo verdader valor. Ab ell morí lo esperit caballeresch que poblá lo mon d' héroes. ¡Ilustre Bayard! tu no volgueres valdrert d' eix fatal invent. Tú rebujares servirte d' un arma que fa inútil lo valor y 'l teu bras jamay va empunyar no mes que la llansa ó la espasa dels cavallers.

UN NOY DE ST. POL.

TEATRES.

Lo dimecres de esta senmana se posá en escena en lo teatre del *Prado Catalan* la sarsuela *Pan y toros*, la que fou bastan be representada per tots los artistas que hi prenen part. En particular los senyors Tormo y Miquel, y las senyoras Cuaranta, Morera y Marin.

En lo de Novetats en la nit del dijous y pera benefici de la senyora Curriols, se posá en escena la bonica sarsuela nomenada *Frá Diávolo*. Fou regularment desempenyada. En lo intermedi del segon al tercer acte, la beneficiada va cantar bastan bé l'ária de *El diablo en el poder*. Acabada que fou esta, la concurrencia demostrá sas simpatías á la senyora Curriols, quedant plena la escena de aucellets, coloms, toyas y algunas coronas de llorer, entre ellas una de plata.

En lo Espanyol no s' ha dat funció en tota la setmana sens dupte per arreglar lo teatre pera la companyia italiana que comensa avuy disapte, en la bonica trajedia de Alfieri nomenada Saul.

En lo del Tívoli se presenten ab molta varietat y ab mes concurrencia, bonicas sarsuelas catalanas, molt ben posadas en escena per las senyoras Vives, Alemany y los senyors Cuello, Mollá, Roca, Fuentes, etc.--S.

Anécdotas y curiositats literarias.

A continuació incertém pel carácter d' oportunitat que avuy dia té, la següent traducció del cant nacional alemany de Becker:

LO RHIN ALEMANY.

Encar que llansin envejosos crits
Sobre 'l Rhin alemany
Com famolench esbart de corps malehits,
D' ells no será.

Mentres vaji tranquil per las planuras
Correntne vers lo mar,
Mentres assoti un rem sas aiguas puras,
D' ells no será.

Mentres en ell se miri tristament
L' altiva catedral,
Mentres banyin las rocas sa corrent,
D' ells no será.

Mentres canti l' amor sas dolsas penas
y l' héroe son afany,
Mentres corri la sanch per nostras venas,
D' ells no será.

Hasta tant que en ell ficsi sas miradas
Lo darrer alemany
Y enterrin son cadávre las onadas,
D' ells no será.

En los 264 anys que han passat desde la publicació del Quijote, s' han fet de aquesta obra las següents edicions.

En castellá 417; en inglés 301; en francés 169; en italiá 96; en portugués 81; en alemany 70; en suec 13; en polach 8; en dinámarqués 6; en grech 4; en rus 4; en romá 2; en catalá 2; en viscahí 1; en llatí 1; en árabe 1 y en ebreu 1.—Total 1177.

Mr. W. Thebusseu, de Wurtemberg, té reunits en sa biblioteca un ejemplar de cada una de aquestas edicions á escepció de l' árabe y de la llatina.

Lo que ha fet un alemany no ho ha fet encara cad fill de la patria de Cervantes, ni la mateixa patria.

En temps de Felip IV, hi havia en Madrid un calderér famós improvisador, que á haver cultivat son talent, hauria sigut, sens dupte, un poeta privilegiat.

Tractá Quevedo de presentarlo al rey, al cual havia ponderat lo mérit de aquell pobre, y 'l conduí un dia á sa presencia.

—*Me han dicho que viertes perlas*
li digué 'l rey; á lo que contestá 'l calderér sens dar temps á que S. M. acabés la frase:

—*Si, señor; mas son de cobre,*
y como las vierte un pobre
nadie se baja á cojerlas.

Un poeta llatí enemich de Craso, vejé un retrato d' aquet, molt bó, y posá dessota:

«Malhaja 'l pintor que tan bé ha retratat á Craso, pus que avans no ofenia la vista mes que un monstre y ara son dos.»

—¿Perqué, preguntaren á Filoseno, en las tragedias tevas hi fas sortir sempre donas dolentas, essent aixis que 'l gran Sófocles sempre las hi fa sortir bonas?

—Perque, contestá l' interrogat, Sófocles las presenta com deuhen ser, y jo las presento com son.

Un dia preguntaren á Voltaire quina diferencia hi havia entre lo *bó* y lo *bell*?

—Lo bó, contestá, necesita provas, y lo bell no.

Aprés de mort Dante no 's trobavan los darrers cants de son inmortal poema *Lo Paradís perdut*, en quina composició tants anys habia passat lo poeta: totas las diligencias practicadas per trobarlos eran inútils, y sos amichs y admiradors desconfiaban de sentir altra vegada aquells cants que contenan tan bellas y atrevidas imatjes y tan sublims y grandiosos pensaments. Perdian ja tota esperansa de trobarlos entre sos manuscrits, quan son fill Jacob sonmiá que se li apareixia lo poeta vestit de blanch cenyint una corona de verdenchs llors.

—¿Viviu? li preguntá son aymat fill.

—Sí, mes la verdadera vida, no la vostra.

—Digau, pare, terminareu vostre poema?

—Sí.

—¿Hont son los darrers cants?

—Segueixme.

Y agafantlo de la má lo conduí á son antich dormitori; aixecá una cortina qu' encubria un forat obert en la paret, y digué:

—Aquí trobarás lo que 'm demanas.

En aquet moment se desperta Jacob; se 'n aná á la cambra que en vida ocupaba son pare; aixecá l' antiga tapicería; pitjá un resort que hi havia en la paret y barrejats ab altres manuscrits trobá 'l fill los darrers cants de l' obra que havia de fer inmortal á son pare.

R.

RONDALLAS.—LA LLAR.

RONDALLA I.

Lo cavaller y la nina.

Dedicada á la simpática L. M.

I.

Jo coneguí una doncella,—la mes maca del entorn;
los jovencels la estimavan,—la cercavan los minyons...
de ningú fiu cas la nina,—ni aceptá son ver amor.
A plassa feren balladas;—mes ella no hi aná un cop.
Baix son finestral cantavan—sempre quelcunas cançons;
mes la nina fou callada,—ni tregué son rostre hermós.
Los trovadors s' enfadaren,—fugiren de son aprop,
y restá ella abandonada,—oblidada de tothom.
Passava 'l dia en la esglesia—y allí resava oracions,
digué volia ser monja,—y fugir del ingrat mon;—
mes ¡ay! que la pobre nina,—una tarde post lo sol,
veijé cavalcant un noble—de aspecte y semblant hermós.
En vers la nina se gira,—y l'hi diu ab tó resolt:
Deu te guard', sol d'esta terra,—nos podrias dir ahont som,
puig ja fá mes de quatre horas—que naveguém sens timó?
—Sou al mas de las Angloras,—bon cavallé y companyons,
los hi diu tembrant la pobre—y surtintli los colors...
—Doncs restarém aquí un rato—per descansar, si es que's pot:
Acompanyans, bella nina,—acompanyans que tots sols,
tal volta no ns admeteren,—acompanyans per favor.
La nina vá y diu qu'admetin—un cavaller portentós.
Aqueix l'hi don moltas gracias,—regalantlhi un anell d'or;
la nina resta contenta,—comensant á sentí amor.
Aquella tarde en l' esglessia,—no vol anarhi tampoch,
los minyons se la contemplan—y dihuen tots plens de goig:
Margalida n'está alegre,—quelcú ha cautivat son cor,
y l' hi dihuen amoretas,—y li tiran rams de flórs;
mes ella los desprecía, perque pensa que n'es poch
un jovencel guapo y noble—comparat á un infantó.
Tot passeijant per la plassa,—veu vení un cavall briós,
ella lo mira, 'l coneix,—y ne cau de genollons.
No t'espantias, Margalida,—qu' vull serne ton espós;
ja t'hi dat l'anell de nuvia,—ara t'entrego mon cor.
Cada tarde, Margalida,—vina prompte dins 'l bosch,
qu' allá 'm jurarás ser meva,—y ser teu juraré jó.
Na Margalida se axeca,—y ne pregunta: ¿ahont soch?
Una vella que ne passa,—l'hi pregunta «y l'anell d'or?»
La nina cau desmayada:—¡Misericordia, perdó!...

II.

Los jovencels cada tarde, ne vehuen á Margalida,
que 's dirijeix vers lo bosch,—al anarse 'n de la vila.
Las vellas fan comentaris,—los minyons la desprecian
Mentres amor pur se juran—lo cavaller y la nina.

III.

Una nit en que dormía
de la vila tot lo mon,
ne fují ab sa cabalgata
lo cavaller d'aquell lloch,
oblidantse de la nina
qu' li vá entregá son cor.
Al sendemá 'ls de la casa
preguntan per l'infantó;
mes ¡ay! qu'un cop n'es lograt
un desitj, n' fujim tots,
y axí la nina restá
ab pesarós desconnort...
las vellas fent comentaris,
despreciantla los minyons.

IV.

Al cap de un any n'enterraren
al cementí una doncella,
y una inscripció de la vila
posada ab aquexas lletras:
«Fou enganyada cruelment
abusant de sa ignocencia;
caminants, quant ne passeu
pregau á 'n al cel per ella!»

ENRICH FRANCO.

(Tramesa pe 'l correu.)

ACUDITS.

Un xicotet va anar un dia á confessar, y 'l pare capellá li preguntá:

—¿Quantas son las personas de la Santíssima Trinitat?

—Vintisset, li contestá 'l noy, y á totas la mare las hi renta la roba.

—Aquets serán los frares de la Santíssima Trinitat.

—Y digui V., pare, ¿los frares no son personas?

***

Dos lladregots, que no's conexian, se trovaren en un passeig, y estan l'un distret, va notá que l'altre li ficava la ma á la butxaca.

—Fas mal en robarme, li digué, perque soch del teu ofici y no tinch cap diner.

—No importa, li contestá l'altre; la gent rica are es á la torre, y are hem de exercitar las mans per quant torni.

***

Dos viandants, arrivaren a Tarragona, y apenas havian baxat del tren, demanaren una tartana, pera que 'ls portés á Barcelona.

—Pero senyors, los digué'l fondista, si d'aquí mitx quart surt lo tren.....

—No importa; anem molt depressa.

NOVAS.

Preguem als suscriptors de fora qu' estigan en descobert ab nostre periodich, se servescan arreglarse ab nostra Administració si no volen sufrir cap retrás en la rebuda del mateix.

Moltas personas nos han preguntat ¿que s' ha fet lo tomo del Jochs Florals d' enguany.?

No sabem que respondre 'ls.

Se 'ns havia dit, ja fa temps, que estava á punt de sortir, mes lo cas es que encara no s' ha publicat. Ho sentim per lo mal que ab axó 's fa á nostra literatura, puix son molts los que lo comprarian si 's possés en venda als pochs dias despres d' haberse celebrat la festa, y després se 'n refredan.

No hi ha mes que esperar. Paciencia.

En nostre nombre passat los caxistas cambiaren los párrafos de « Los Catalans y Aragonesos á Grecia. » Lo párrafo quint deu estar en lo lloch del vuyté, y la revés.

ENDEVINALLA.

Quant vull volo, quant vull nedo;
Si es que aixó no 'm plau, camino;
Si 'm fico al aygua no 'm mullo
Que mas plomas ja m' ho privan.
Si 'm sents cantar, de mí 't burlas
De mí 't burlas quant camino
Pero quant me tens al plat
No 't burlas. No hi atinas?

R. N. y Q.

(Tramesa pe'l correu).

XARADA.

Nota musical n' es *prima*
Com article, també, n' es,
Sentne interjecció *segona*
Quan al revés se llegeix.
Primera y *tersa* n' es nom
Propi sols de 'ls castellans,
Y *tersa* y *prima* ruina
N' es de poblacions y camps.
Lo meu tot es una noya
Per la que mon cor glateix,
Y per la que jo, faria
Tot lo que ferne pogués.

Enrich Pedemonte.

Correspondencia de «La Gramalla.»

Joseph Carreras y E., Manresa: servidas las dos suscripcions.—Joseph Palau, Cardona: no 'l podem servir. Trevalli que te disposició.—Ramon Xurruca, Barcelona: no es exacte y no li podem publicar.—L. Munner, idem: se li publicarán á son degut temps.—E. Durán y B., idem: no 'l podem complaurer.—Joseph Capdevila, idem: envii la solució y llavors contestarem.—Joseph Joan Jaumandreu, Girona: queda suscrit per tres mesos.—B. R. y C., Barcelona: tinga la bondad de dexarse veure en la administració de 12 á 2, per un assumpto que li interessa.—Jordi de Valcells, idem: no li podem insertar res del que 'ns envia.—Manel Lloberas, Tarragona: no 'l podem complaurer. Nostre setmanari no te cap color polítich.—Joseph Martí, Barcelona: si ho corretjeix mirarem de publicarli.—F. Brunet, idem: lo mateix, corretjexiu, y llavors veurem.—Francesch Sala, Lleyda: servidas las dos suscripcions per tres mesos. Lo que 'ns envia li publicarem á son temps. Te molta rahó en lo que diu; tots nos quexem del mateix.—Juli Perez, Bilbao: queda suscrit. Si senyor enviiu y veurem.

Director: En Francesch Matheu.

Estampa de Lluis Fiol.—Barcelona.